

Irma Hasanica-Pašalić

IZVEDENE APSTRAKTNE IMENICE U ROMANU *CEVDET BEY VE OĞULLARI*

Sažetak

Ovaj rad se bavi analizom gramatičkih i značenjskih osobitosti izvedenih apstraktnih imenica u romanu Cevdet Bey ve Oğulları nobelovca Orhana Pamuka. Primarni cilj ovog istraživanja jeste prikazati derivacijske sufikse koji se dodaju na korijen ili osnovu leksema tvoreći apstraktne imenice. U radu se primjenjuju metode analize i dokazivanja kojima se sistematiziraju evidentirani primjeri u romanu koji je predmet analize te se dolazi do određenih zaključaka u vezi s derivacijskim sufiksima koji služe za tvorbu apstraktnih imenica. Također, koristi se i kontrastivna analiza kojom se turske izvedene apstraktne imenice uspoređuju sa značenjski bliskim jezičkim jedinicama u bosanskom jeziku.

Ključne riječi: *turski jezik, tvorba riječi, derivacijski sufiksi, apstraktne imenice, morfologija*

UVOD

U gramatičkom sistemu turskog jezika riječi se, prema svojoj strukturi, klasificiraju u tri skupine. U prvu se skupinu uvrštavaju jednostavne riječi koje u svom korijenu sadrže svoje značenjske osobitosti. U drugu se skupinu uvrštavaju izvedenice koje se deriviraju dodavanjem derivacijskih sufiksa na korijen ili osnovu riječi. Treću skupinu riječi čine složenice koje se oblikuju slaganjem dvije riječi (Ediskun, 1999: 103).

U ovom radu analiziraju se određeni primjeri izvedenih apstraktnih imenica u romanu *Cevdet Bey ve Oğulları* autora Orhana Pamuka. Imajući u vidu činjenicu da je turski jezik aglutinativan, sufiksalna tvorba riječi predstavlja značajnu osobitost gramatičkog sistema turskog jezika. Kada je riječ o sufiksima, u gramatičkoj strukturi turskog jezika oni se klasificiraju u dvije skupine. Prvu skupinu čine dezinencijalni sufiksi (*çekim ekleri*) koji se dodaju na korijen ili osnovu riječi modificirajući njenu gramatičku strukturu. Drugu skupinu čine derivacijski sufiksi (*yapım ekleri*) koji se dodaju na korijen ili osnovu riječi modificirajući njenu značenjsku strukturu. U turskom jeziku derivacijski sufiksi klasificiraju se u dvije skupine. U prvu skupinu uvrštavaju se denominalni derivacijski sufiksi koji se dodaju na korijen ili osnovu imenske riječi modificirajući njenu značenjsku strukturu, dok drugu skupinu čine deverbálni derivacijski sufiksi koji se dodaju na korijen ili osnovu glagola modificirajući njegovu značenjsku strukturu. Denominalni derivacijski sufiksi dijele se u dvije podskupine. U prvu se podskupinu svrstavaju denominalni derivacijski sufiksi za izvođenje imenskih riječi (*isimden isim yapım ekleri*), dok se u drugu podskupinu uvrštavaju denominalni derivacijski sufiksi za izvođenje glagola (*isimden fiil yapım ekleri*). Denominalni derivacijski sufiksi za izvođenje imenskih riječi jesu sufiksi koji se dodaju na korijen ili osnovu imenske riječi izvodeći imensku riječ koja ima potpuno novu značenjsku strukturu. S druge strane, denominalni derivacijski sufiksi za izvođenje glagola jesu nastavci koji se dodaju na korijen ili osnovu imenske riječi tvoreći glagol. I deverbálni derivacijski sufiksi klasificiraju se u dvije podskupine, a to su deverbálni derivacijski sufiksi za izvođenje imenskih riječi (*fiilden isim yapım ekleri*) i deverbálni derivacijski sufiksi za izvođenje glagola (*fiilden fiil yapım ekleri*). Deverbálni derivacijski sufiksi za izvođenje imenskih riječi jesu nastavci koji se dodaju na korijen ili osnovu glagola derivirajući imensku riječ. Deverbálni derivacijski sufiksi za izvođenje glagola jesu nastavci koji se dodaju na korijen ili osnovu glagola izvodeći glagol koji ima potpuno novu značenjsku strukturu (v. Solak i Bašić 2022: 23–24).

Imenice su riječi kojima se imenuju bića, predmeti i pojave. U gramatičkom sistemu turskog jezika imenice se mogu derivirati dodavanjem određenih derivacijskih sufiksa na korijen ili osnovu leksema (Gencan 2007: 234). Izvedene imenice klasificiraju se u dvije skupine. U prvu se skupinu uvrštavaju izvedene imenice koje se tvore dodavanjem denominalnih derivacijskih sufiksa na korijen ili osnovu imenskih riječi. U drugu skupinu izvedenih imenica svrstavaju se imenice koje se deriviraju dodavanjem deverbálnih derivacijskih sufiksa na korijen ili osnovu glagola.

U radu su korištene metode analize i dokazivanja, deskriptivna metoda te kontrastivna analiza. Metodom analize i dokazivanja sistematiziraju se evidentirani primjeri u romanu koji je predmet analize. Deskriptivnom metodom pruža se detaljan opis gramatičkih i značenjskih osobitosti izvedenih apstraktnih imenica u turskom jeziku. U kontrastivnoj analizi koristi se prijevod romana koji potpisuje Mirza Bašić. U analizi značenjskih osobitosti turskih izvedenih riječi kao temeljni izvor koristi se rječnik koji je priredila Marija Đinđić i koji je objavljen u izdanju Turskog jezikoslovnog društva 2014. godine.

IZVEDENE APSTRAKTNE IMENICE

U gramatičkom sistemu turskog jezika imenice se, prema tome da li imenuju nešto opipljivo ili neopipljivo, klasificiraju u dvije skupine, a to su konkretne i apstraktne imenice. Konkretne imenice jesu imenice kojima se imenuju bića i predmeti koji se mogu vidjeti okom i koji se mogu dodirnuti rukom. Apstraktne imenice predstavljaju imenice kojima se imenuju pojave koje se ne mogu vidjeti okom i ne mogu se dodirnuti rukom (Aksan 1971: 90–91; Korkmaz 2009: 196). U turskom se jeziku apstraktne imenice mogu izvoditi dodavanjem određenih derivacijskih sufiksa na korijen ili osnovu imenskih riječi i glagola.

1. Öyle *kötülük*, fesat bilmez. (CBVO, 56) = On ne zna šta je zlo, šta su spletke. (DŽIS, 43)
2. Şunu bil ki, devlette yükselmek için *çalışkanlık* ve zekâ kadar, hatta daha çok, çevre ve ilişkiler önemlidir. (CBVO, 56) = Znaj, koliko je za napredak u državnoj službi bitno da budeš vrijedan i inteligentan, toliko je važno i poznanstvo s ljudima. (DŽIS, 43)
3. Onların bu ince, nazik *alafrangalıklarına* alışmadım. (CBVO, 61) = Nikako se ne mogu naviknuti na ovu njihovu modernu prefinjenost i učtivost. (DŽIS, 47)

4. İki paşa *korkaklık* edenlerden keyifle söz edip neşelendiler. (CBVO, 65) = Dvojica paša veselili su se pričajući s velikim užitkom o onima koji su se ponijeli kukavički. (DŽIS, 51)
5. *Aptallıklar* için yaşıyorsun! (CBVO, 80) = Živiš za gluposti! (DŽIS, 63)
6. Her zamanki gibi, savaştan söz açıldığı için tatsız bir *yalnızlık* duygusuna kapılır gibi oldu. (CBVO, 107) = Kao i obično, obuzeo ju je osjećaj samoće jer se opet počelo pričati o ratu. (DŽIS, 85)
7. Uzun bir *sessizlik* oldu. (CBVO, 112) = Nastupila je dugotrajna šutnja. (DŽIS, 89)
8. Sonra üzerinden *gençlik* ve *sağlık* fişkırان delikanlının yakınına oturmasını isteyerek, hemen yanındaki sandalyeyi gösterdi. (CBVO, 117) = Zatim je od mladića koji je pucao od snage i zdravlja, zatražio da sjedne blizu njega pokazavši na stolicu pored sebe. (DŽIS, 93)
9. *Evlilik* beni gemleyecek. (CBVO, 180) = Brak će me ukrotiti. (DŽIS, 146)
10. Uzak akrabalıkların hatırlanması bu *sıcaklık* için elverişliydi. (CBVO, 180) = Prisjećanje na rodbinske veze bilo je pogodno za tu toplinu. (DŽIS, 145)
11. Osman daha yeni doğmuştu, evde *mutluluk* vardı. (CBVO, 188) = Osman se tek bio rodio, kuća je bila ispunjena srećom. (DŽIS, 151)
12. Bir ölüm ilanında da *dikkatsizlik*, saygısızlık olur mu? (CBVO, 217) = Kako mogu biti tako nepažljivi i bezobzirni i kod posmrtnih oglasa? (DŽIS, 176)
13. Sofrada bir *durgunluk* oldu. (CBVO, 233) = Za sofrom je zavladao tajac. (DŽIS, 189)
14. Üstelik şimdi uzun *ayrılıktan* sonra daha da güçlenmiş, aradaki bütün tortuları dağıtarak dostlukla ıslıl ıslıl parlıyordu. (CBVO, 275) = Povrh toga, nakon duge razdvojenosti, njegova dobronamjernost bila je još intenzivnija, blistala je i svijetlila rastjerujući svu prljavštinu koja se nataložila na njihovom prijateljstvu. (DŽIS, 222)
15. Osman onlara yaklaşırken her akşam takındığı sevgi, *dostluk* ve şefkat isteyen yorgun erkek tavrını takındı ve keyiflendi. (CBVO, 325) = Dok im je prilazio, Osman je, kao i svake večeri, napravio izraz lica umornoga muškarca koji želi malo pažnje, ljubavi, nježnosti i saosjećanja, što ga je odmah oraspoložilo. (DŽIS, 264)

16. Başarılı valiliği ve *inkılapçılığ*ından dolayı milletvekili tayin edilen Muhtar Bey'in ise Meclis dışında başka bir işi olamazdı. (CBVO, 419) = A gospodin Muhtar koji je dobio funkciju narodnoga poslanika jer je bio uspješan guverner i reformator, nije mogao raditi neki drugi posao izvan Skupštine. (DŽIS, 342)
17. Karanlıkta boyun eğiyorum ve *özgürlükten* vazgeçiyorum demektir. (CBVO, 433) = Ako je tmina, to znači da poginjem glavu i odričem se slobode? (DŽIS, 353)
18. Yaptıklarını hiç inkâr etmedik, ama bu, evet *küstahlıktır!* (CBVO, 435) = Nikada nismo ni poricali sve ono što je on uradio, ali ovo je, da, ovo je – bezobrazluk! (DŽIS, 355)
19. Doğrusu onun tecrübesine, *Türkçülük* davasına yaptığı hizmetlere her zaman saygımız var. (CBVO, 435) = Iskreno, uvijek ćemo poštovati njegovo iskustvo i doprinos koji je dao za turski nacionalni pokret. (DŽIS, 355)
20. Bir derdi de kulağının dibinde durmadan tekrarlandığını söylediği bazı *çocukluk* ve *gençlik* şarkılarıydı. (CBVO, 575) = Zaista su joj velike probleme stvarale pjesme iz djetinjstva i mladosti za koje je govorila da joj stalno odzvanjaju u ušima. (DŽIS, 472)

U primjerima od 1 do 20 bilježi se upotreba apstraktnih imenica koje se tvore dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+llk* na korijen ili osnovu imenskih riječi. Sufiks *+llk* svrstava se u skupinu najproduktivnijih denominalnih derivacijskih sufiksa. Dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+llk* na korijen ili osnovu imenskih riječi mogu se izvoditi imenice sa značenjem mjesta ili predmeta u kojem se nešto nalazi ili drži. Isto tako, sufiks *+llk* upotrebljava se za tvorbu apstraktnih imenica, imenica kojima se imenuju predmeti za određenu namjenu te imenica kojima se označavaju zanimanja ili profesije. Sufiksom *+llk* mogu se derivirati i pridjevi kojima se upućuje na određeni vremenski period (Banguoğlu, 2011: 193–196; Solak i Bašić, 2020: 78–80; Solak i Bašić 2022: 46). U primjeru 1 prikazuje se imenica *kötülük* (zlo), a tvori se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa na korijen pridjeva *kötü* (loš, opasan). U primjeru 2 koristi se apstraktna imenica *çalışkanlık* (vrijednost, marljivost). Derivira se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+llk* na osnovu imenice *çalışkan* (vrijedan, marljiv). U primjeru 3 navodi se apstraktna imenica *alafrangalık* (evropski način mišljenja, odijevanja), a derivira se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+llk* na pridjev italijanskog porijekla *alafranga* (koji je načinjen na evropski način, evropski). Autor prijevoda romana ovu imenicu

prevodi izrazom „moderna prefinjenost i učtivost“. U primjeru 4 prikazana je imenica *korkaklık* (bojažljivost, plašljivost), koja se tvori dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na osnovu pridjeva *korkak* (bojažljiv, plašljiv). U ovom primjeru apstraktna imenica *korkaklık* sastavni je dio složenog glagola *korkaklık etmek* (početi se bojati, početi se plašiti). U primjeru 5 bilježi se upotreba apstraktne imenice *aptallık* (glupost, tupavost), a tvori se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na korijen imenice *aptal* (glup, tupav). U primjeru 6 upotrebljava se apstraktna imenica *yalnızlık* (samoća), a tvori dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na korijen imenice *yalnız* (sam). U primjeru 7 bilježi se upotreba apstraktne imenice *sessizlik* (šutnja, tišina). Derivira se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na osnovu riječi *sessiz* (bezglasen, bezvučan, tih). U primjeru 8 iskazuju se apstraktne imenice *gençlik* i *sağlık*. Imenica *gençlik* (mladost) tvori se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na korijen pridjeva *genç* (mlad), a imenica *sağlık* (zdravlje) tvori se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na korijen pridjeva *sağ* (zdrav, živ). U primjeru 9 koristi se imenica *evlilik* (brak), a derivira se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na osnovu pridjeva *evli* (oženjen, udata). U primjeru 10 iskazuje se apstraktna imenica *sıcaklık* (toplina). Tvori se dodavanjem denominalnog derivacijskog nastavka *+lık* na korijen pridjeva *sıcak* (toplo). U primjeru 11 bilježi se upotreba apstraktne imenice *mutluluk* (sreća), a derivira se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na opisni pridjev *mutlu* (sretan). U primjeru (12) navedena je apstraktna imenica *dikkatsizlik* (nepažnja, nemarnost), a tvori se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na osnovu pridjeva *dikkatsiz* (nepažljiv, neobazriv). U primjeru 13 uočava se upotreba apstraktne imenice *durgunluk* (nepomičnost, smirenost, tajac). Tvori se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na osnovu pridjeva *durgun* (miran, tih). U primjeru 14 iskazuje se apstraktna imenica *ayrılık* (razdvojenost, rastanak). Derivira se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na korijen pridjeva *ayrı* (odvojen, zaseban). U primjeru 15 evidentira se upotreba apstraktne imenice *dostluk* (prijateljstvo), koja se tvori dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na korijen imenice *dost* (prijatelj). U primjeru 16 prikazana je apstraktna imenica *inkılapçılık* (reformatorstvo), a tvori se dodavanjem nastavka *+lık* na leksemu *inkılapçı* (revolucionar, reformator). U primjeru 17 evidentira se upotreba imenice *özgürlük* (sloboda), koja se tvori dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+lık* na opisni pridjev *özgür* (slobodan). U primjeru 18 evidentira se upotreba imenice *küstahlık* (bezobrazluk, drskost). Tvori se dodavanjem

denominalnog derivacijskog sufiksa *+Ilk* na korijen pridjeva *küstah* (bezobrazan, drzak). U primjeru 19 koristi se apstraktna imenica *Türkçülük* (turski nacionalizam), a tvori se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+Ilk* na osnovu lekseme *Türkçü* (turski nacionalista). U primjeru 20 upotrebljavaju se imenice *çocukluk* i *gençlik*. Apstraktna imenica *çocukluk* (djetinjstvo) tvori se dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+Ilk* na korijen imenice *çocuk* (dijete). Analiza apstraktne imenice *gençlik* obrađena je u primjeru 8.

21. O adam da içinde *sevgi* uyandırđı. (CBVO, 90) = I on je probudio osjećaj ljubavi u njemu. (DŽIS, 71)

22. Bütün aileye ve kendisine *saygılar* sunan bu imzayı hatırlamaktan korktu. (CBVO, 116) = Uplašio se sjetivši se potpisa tog čovjeka, koji je iskazivao poštovanje cijeloj porodici i njemu. (DŽIS, 92)

23. Hırs yok bende!...*Tutku* yok! (CBVO, 231) = Nemam nikakvih požuda... Strasti... (DŽIS, 187)

24. Bu *bilgileri* dikkatle veriyor, biraz sonra da evden çıkacağını düşünüyordu. (CBVO, 263) = Pažljivo je objašnjavao sve to razmišljajući o tome kako što prije treba pobjeći iz ove kuće. (DŽIS, 213)

25. Onlara *ilgi* duymadı. (CBVO, 526) = One ga nisu zanimala. (DŽIS, 432)

26. Sonra *yargısını* vermek için gözlerini odanın içinde acele gezdirdi. Ahmet'e döndü, "Bak, kendi ne dikkat et olur mu?" dedi. (CBVO, 588) = Uhvativši za šteku, još je jednom razgledala po stanu da bi donijela konačni zaključak, te se okrenula prema Ahmetu kojem je rekla: „Slušaj, čuvaj mi se! Dogovoreno?“ (DŽIS, 484)

27. Ahmet bir ara, "Böyle bir *kaygı* yoktur. Endişe de yoktur!" diye İlknur'a takıldığını hatırladı. (CBVO, 618) = Sjetivši se kako joj je prigovarao da takva briga ni ne postoji, Ahmet odjednom promrmlja: „Šalio sam se!“ (DŽIS, 511)

U primjerima od 21 do 27 bilježi se upotreba izvedenih apstraktnih imenica koje se tvore dodavanjem deverbarnog derivacijskog sufiksa *-GI* na korijen ili osnovu glagola. Deverbarni derivacijski sufiks *-GI* dodaje se na korijen ili osnovu glagola derivirajući imenicu. Dodavanjem deverbarnog derivacijskog sufiksa *-GI* na korijen ili osnovu glagola mogu se tvoriti imenice koje

označavaju instrument ili oruđe vršenja radnje. Također, navedenim sufiksom deriviraju se imenice koje označavaju apstraktne pojmove. Isto tako, deverbalni derivacijski sufiks *-GI* služi za tvorbu imenica koje označavaju rezultat ili objekat vršenja radnje (v. Čaušević 1996: 442; Korkmaz 2009: 80–81). U primjeru 21 iskazuju se značenjske strukture apstraktne imenice *sevgi*. Imenica *sevgi* (ljubav) označava apstraktan pojam, a uočava se da se ta imenica tvori dodavanjem deverbalnog derivacijskog nastavka *-GI* na korijen glagola *sevme* (voljeti). U primjeru 22 bilježi se upotreba imenice *saygı* (poštovanje), a tvori se dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-GI* na korijen glagola *saymak* (brojati, misliti, fig. poštovati). U primjeru 23 evidentira se upotreba imenice *tutku* (strast). Derivira se dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-GI* na korijen glagola *tutmak* (pridržavati, uhvatiti, uloviti). U primjeru 24 uočava se imenica *bilgi* (znanje, informacija). Derivira se dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-GI* na korijen glagola *bilmek* (znati). U navedenom primjeru apstraktna imenica *bilgi* koristi se uz glagol *vermek* (dati) što predstavlja složeni glagol koji nosi značenje „objasniti, objašnjavati“. U primjeru 25 evidentira se upotreba imenice *ilgi* (odnos, veza), koja se tvori dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-GI* na korijen glagola *ilmek* (labavo zavezati, slabo pričvrstiti). U navedenom primjeru apstraktna imenica *ilgi* čini sastavni dio složenog glagola *ilgi duymak* (zanimati, osjetiti, osjećati). U primjeru 26 koristi se apstraktna imenica *yargı* (zaključak, presuda), a tvori se dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-GI* na korijen glagola *yarmak* (pocijepati, odvojiti). U primjeru 27 upotrebljava se apstraktna imenica *kaygı* (briga, uznemirenost), a tvori se dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-GI* na korijen glagola *kaymak* (pomjeriti se, klizati).

28. Nusret dudaklarındaki aynı küçümseyici *gülüşle*, “Pek de şıksın bugün!” dedi. (CBVO, 28) = S onim svojim prepoznatljivim ponižavajućim osmijehom na licu, Nusret nastavi govoriti: „A danas si posebno elegantan!“ (DŽIS, 19)

29. Annenin evden *çıkışı* da bir âlem oluyor. (CBVO, 156) = Posebna je ceremonija kada tvoja majka izlazi iz kuće. (DŽIS, 126)

30. Heyecanlanarak *yürüyüş* için ayağa kalktı. (CBVO, 210) = Uzbudivši se, ustao je da malo prošetati. (DŽIS, 170)

31. Ağaçlar açmıştı. İnsanlar avluya yayılmışlardı. Avlunun *girişinde* işçiler vardı. (CBVO, 221) = Drveće je bilo probegaralo, svijet se raširio po haremu, a radnici su stajali na ulazu u harem. (DŽIS, 179)

32. *Dönüşte* tramvayda biletçiyle bir kadın kavga ettiler. (CBVO, 225) = Kad sam se vraćao, neka se žena posvađala s kondukterom u tramvaju. (DŽIS, 181)
33. Ailenin *davranışları* ne olursa olsun, ailene saygı duyduğumu söylemek isterim. (CBVO, 307) = Želio bih ti reći kako poštujem tvoju porodicu bez obzira na to kako se oni ponašaju. (DŽIS, 249)
34. Böyle kararlı, kesin ve derine inen bir *bakış* Muhittin'in az rastladığı, rahatsız edici bir şeydi. (CBVO, 310) = Tako odlučan i odvažan pogled koji prodire u dubinu duše, bio je, zaista, zastrašujući, a Muhidin se rijetko susretao s time. (DŽIS, 352)
35. Osman oturan Refik'ten *anlayış* bekleyerek, "Şu apartman işinden söz ediyorum!" dedi. (CBVO, 481) = „Pričam joj o onom apartmanu!“, reče Osman očekujući razumijevanje od Refika koji je sjeo. (DŽIS, 394)
36. Balkondaki çocukların ve yatakta yatan sünnet linin yalnızca değneğin *vuruşlarına* güldüklerini anlamıştı. (CBVO, 498) = Shvatio je da je djeci na balkonu i osunećenom dječaku koji je ležao u krevetu, jako smiješno to što sina udara štapom. (DŽIS, 409)

U primjerima od 28 do 36 evidentira se upotreba izvedenih apstraktnih imenica koje se tvore dodavanjem deverbarnog derivacijskog sufiksa $-(y)Iş$. Deverbarni derivacijski sufiks $-(y)Iş$ služi za tvorbu apstraktnih i konkretnih imenica (v. Korkmaz 2009: 106). U primjeru 28 upotrebljava se imenica *gülüş* (osmijeh), koja se tvori dodavanjem deverbarnog derivacijskog sufiksa $-(y)Iş$ na korijen glagola *gülmek* (smijati se). U primjeru 29 prikazana je apstraktna imenica *çıkış* (izlaz). Derivira se dodavanjem deverbarnog derivacijskog sufiksa $-(y)Iş$ na korijen glagola *çıkılmak* (izaći). U primjeru 30 bilježi se upotreba imenice *yürüyüş* (šetnja), a tvori se dodavanjem deverbarnog derivacijskog sufiksa $-(y)Iş$ na korijen glagola *yürümek* (šetati, hodati). U primjeru 31 koristi se imenica *giriş* (ulaz). Tvori se dodavanjem deverbarnog derivacijskog sufiksa $-(y)Iş$ na korijen glagola *girmek* (ući, ulaziti). U primjeru 32 uočava se apstraktna imenica *dönüş* (povratak), koja se derivira dodavanjem deverbarnog derivacijskog sufiksa $-(y)Iş$ na korijen glagola *dönmek* (vratiti se). U primjeru 33 upotrebljava se apstraktna imenica *davranış* (ponašanje), a derivira se dodavanjem deverbarnog derivacijskog sufiksa $-(y)Iş$ na korijen glagola *davranmak* (ponašati se, ophoditi se). U primjeru 34 iskazuju se značenjske strukture imenice *bakış* (pogled, stav). Imenica *bakış* izražava apstraktno značenje, a tvori se dodavanjem deverbarnog derivacijskog

sufiksa *-(y)Iş* na korijen glagola *bakmak* (vidjeti, gledati). U primjeru 35 evidentira se upotreba apstraktne imenice *anlayış* (razumijevanje), a derivira se dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-(y)Iş* na korijen glagola *anlamak* (razumjeti, razumijevati). U primjeru 36 uočava se upotreba apstraktne imenice *vuruş* (udarac), a tvori se dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-(y)Iş* na korijen glagola *vurmak* (udariti).

37. *Üzüntüden ne yaptığımızı biliyor muyum? (CBVO, 574) = Nekada ne znamo šta radimo zbog tuge?! (DŽIS, 472)*

U primjeru 37 upotrebljava se apstraktna imenica koja se tvori dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-IntI*. Deverbalni derivacijski sufiks *-IntI* koristi se za tvorbu apstraktnih i konkretnih imenica (v. Korkmaz 2009: 101). U primjeru 37 bilježi se upotreba apstraktne imenice *üzüntü* (tuga). Derivira se dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-(y)Iş* na korijen glagola *üzmek* (uznemiriti, rastužiti).

38. *Merdivenlerde bir güürültü oldu. (CBVO, 217) = Na stepenicama se začula galama. (DŽIS, 176)*

U primjeru 38 evidentira se upotreba apstraktne imenice koja se tvori dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-tI*. Sufiks *-tI* dodaje se na onomatopejske osnove glagola izvedenih pomoću nultog morfema ili sufiksa *-DA*, pri čemu sufiks *-DA* obavezno otpada. Sufiks *-tI* istoznačan je sa sufiksom *-IntI* (v. Čaušević 1996: 444; Korkmaz 2009: 101–103). U primjeru 38 navodi se imenica *güürültü* (buka, galama). Imenica *güürültü* jeste izvednica koja se derivira dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-tI* na onomatopejsku osnovu glagola *gürüldemek* (šumjeti, (za)hujati, (za)hućati, (za)šikljati, (za)pljuskati).

39. *Cevdet Bey geç kalırsa ağbisi ölecekmiş ve bu ölümden de kendisi sorumlu tutulacakmış gibi korkarak hızla yürüyordu. (CBVO, 30) = Gospodin Dževdet grabio je krupnim i hitrim koracima plašeći se da bi mu brat mogao umrijeti ako zakasni, te da bi on mogao biti odgovoran za njegovu smrt. (DŽIS, 22)*

40. *Ama bence bir paşa kızı yanlış bir seçim! (CBVO, 86) = Ali, po mom mišljenju, pašina kći pogrešan je izbor! (DŽIS, 68)*

U primjerima 39 i 40 bilježi se upotreba apstraktnih imenica koje se deriviraju dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-Im* na korijen ili osnovu glagola. Sufiks *-Im*, osim što služi za izražavanje apstraktnih pojmova, označava i rezultat glagolske radnje, količinu, mjeru, proporciju i pojedinačnu i jednokratnu radnju (v. Čaušević 1996: 443; Korkmaz 2009: 89). U primjeru 39 koristi se apstraktna imenica *ölüm* (smrt), a tvori se dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-Im* na korijen glagola *ölmek* (umrijeti). U primjeru 40 navodi se apstraktna imenica *seçim* (izbor), koja se tvori dodavanjem deverbalnog derivacijskog sufiksa *-Im* na korijen glagola *seçmek* (izabrati).

ZAKLJUČAK

U radu su analizirane gramatičke i značenjske strukture izvedenih apstraktnih imenica u romanu *Cevdet Bey ve Oğulları* autora Orhana Pamuka. Analiza kontekstualnih situacija iz romana *Cevdet Bey ve Oğulları* ukazala je na činjenicu da je sufiksalna tvorba riječi jedna od najvažnijih karakteristika turskog jezika. Turski jezik je aglutinativan, što ukazuje na činjenicu da u turskom jeziku ne postoje prefiksi i interfiksi, nego se upotrebljavaju samo sufiksi, koji se dijele na derivacijske i dezinencijalne. Prilikom dodavanja dezinencijalnih sufiksa dolazi do modifikacije gramatičke strukture, dok se dodavanjem derivacijskih sufiksa modificira i gramatička i značenjska struktura. Derivacijski sufiksi se dijele na denominalne i deverbale sufikse. Denominalni derivacijski sufiksi se dodaju na korijen ili osnovu imenskih riječi, a deverbale derivacijski sufiksi se dodaju na korijen ili osnovu glagola. Denominalni derivacijski sufiksi se dijele u dvije podskupine. Prvu skupinu čine denominalni derivacijski sufiksi za izvođenje imenice, dok drugu skupinu čine denominalni derivacijski sufiksi za izvođenje glagola. Deverbale derivacijski sufiksi se, također, dijele u dvije podskupine. U prvu podskupinu uvrštavaju se deverbale derivacijski sufiksi za izvođenje imenica, a drugu podskupinu čine deverbale derivacijski sufiksi za izvođenje glagola. U romanu koji je bio predmet analize uočava se značajna upotreba izvedenih apstraktnih imenica, koje su prikazane kroz ukupno 40 primjera. U analizi primjera iz djela *Cevdet Bey ve Oğulları* moglo se ukazati na činjenicu da se izvedene apstraktne imenice mogu derivirati dodavanjem denominalnog derivacijskog sufiksa *+Iik* na korijen ili osnovu imenica. Sufiks *+Iik* je ujedno i najfrekventniji derivacijski sufiks u navedenom romanu. Također, apstraktne imenice se mogu tvoriti dodavanjem deverbale derivacijskih sufiksa na korijen ili osnovu glagola. Imenice kojima se izražavaju apstraktni pojmovi u djelu koje je predmet

analize mogu se derivirati dodavanjem deverbálnih derivacijskih sufiksa *-GI*, *-(y)Iş*, *-IntI*, *-tI* i *-Im*.

IZVORI

CBVO – Orhan Pamuk, *Cevdet Bey ve Oğulları*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1982.

DŽIS – Orhan Pamuk, *Dževdet i sinovi*, Sarajevo, Buybook, 2017.

LITERATURA

1. Aksan, Doğan (1971). *Anlam Bilimi ve Türk Anlambilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi
2. Banguoğlu, Tahsin (2011). *Türkçenin Grameri (9. baskı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
3. Čaušević, Ekrem (1996). *Gramatika suvremenoga turskog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada
4. Ediskun, Haydar (1999). *Türk Dilbilgisi: Sesbilgisi, Biçimbilgisi, Cümlebilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
5. Gencan, Tahir Nejat (2007). *Dilbilgisi*. Ankara: Tek Ağaç Eylül Yayıncılık
6. Korkmaz, Zeynep (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi (3. baskı)*. Ankara: Türk Dili Kurumu
7. Solak E. & Bašić M. (2020). „Gramatičke i značenjske strukture denominalnoga derivacijskog sufiksa *-llk* u djelu *Dîvânü Lügâti't-Türk*“. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta Univerziteta u Zenici* 17 (1), 77–82.
8. Solak E. & Bašić M. (2022). *Sufiksalna tvorba riječi u djelu Dîvânü Lügâti't-Türk*. Zenica: Udruženje za filološka istraživanja „Filološki krug“.

DERIVED ABSTRACT NOUNS IN ORHAN PAMUK'S NOVEL *CEVDET BEY VE OĞULLARI*

Abstract

This paper analyzes the grammatical and semantic characteristics of derived abstract nouns in the novel Cevdet Bey ve Oğulları by Nobel Prize–winning author Orhan Pamuk. The primary aim of the study is to present the derivational suffixes that are added to the root or stem of a lexeme to form abstract nouns. The paper employs analytical and deductive methods to systematize the examples identified in the novel under analysis, leading to certain conclusions regarding the derivational suffixes used in the formation of abstract nouns. In addition, a contrastive analysis is applied to compare Turkish derived abstract nouns with semantically related linguistic units in the Bosnian language.

Keywords: Turkish language, word formation, derivational suffixes, abstract nouns, morphology